
18. Yüzyılın İkinci Yarısında Ayıntab'da Bir Âlimin Terekesi: Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa

Kerim TİRYAKI*

Özet

Osmanlı arşiv kaynakları içerisinde yer alan şerhiye sicilleri, kadılar tarafından tutulan mahkeme tutanakları olup ilgili bölgenin sosyal, ekonomik ve kültürel hayatını yansıtan önemli belgelerdir. Şerhiye sicilleri içerisinde yer alan tereke kayıtları ise kişilerin ölümünden sonra varislerine bıraktığı mirası ihtiva etmektedir. Bu kayıtlardan, kişilerin mal varlığı, iktisadi durumu, aile üyeleri arasında mirasın nasıl taksim edildiği gibi konulara ulaşabilmektedir. Bu yönüyle tereke kayıtları, Osmanlı sosyal, kültürel ve iktisadi tarihinin anlaşılması açısından birinci el kaynak niteliğindedir. Araştırmaya esas aldığımız tereke kaydı, Gaziantep'in (Ayıntab) Şehreküstü Mahallesi'nde ikamet etmiş olan Âlim Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa'ya aittir. İlgili tereke kaydında; Âlim Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa'nın sosyal statü, kültürel seviye ve düşünce dünyasını yansıtan ilmi eserler, unvan gibi bulgular, ekonomik durumunu yansıtan gayri menkul, menkul ve günlük hayatta mutfak vb. eşyalar tespit edilmiştir. Ayrıca tereke kaydında; âlimin mirasçıları, bu mirasın ne şekilde taksim edildiği, terekenin maddi olarak değeri ve mirasa bahis olunan menkul ve gayrimenkuller, şahsın alacak ve verecekleri gibi bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Buradan hareketle, Âlim Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa'nın tereke kaydı üzerinden ilgili dönemde toplumsal yapıda bir âlimin günlük yaşamı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Arşiv Kaynağı, Şerhiye Sicilleri, Tereke Kayıtları, Ayıntab, Âlim Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa.

The Estate of Record of a Scholar in Ayıntab in the Second Half of the 18th Century: Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa

Abstract

Şerhiye registers, which are among the Ottoman archive sources, are court minutes kept by the women and are important documents reflecting the social, economic and cultural life of the region. On the other hand, the estate records which are included in the şerhiye registers, contain the heritage left to the heirs after death. From these records, subjects such as people's assets, economic status, how heritage is divided among family members can be reached. From this aspect, the estate records are a primary source for understanding the Ottoman social, cultural and economic history. The domain registration that we take as basis for the research belongs to the scholar Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali, who resided in Şehreküstü Neighborhood of Gaziantep (Ayıntab). In the related registration; Scholar Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa's social status, scientific works that reflect the cultural level and the world of thought, findings such as title, real estate that reflects his economic status, securities and kitchen in daily life, etc. items have been identified. In addition, in the registration; It is seen that there are information such as the heirs of the scholar, how this heritage is divided, the financial value of the estate and the securities and real estate that are bet on inheritance, the receivables and returns of the person. From this point of view, the daily life of a scholar in the social structure was tried to be revealed through the registration of the scholar Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa.

Key words: Ottoman Archive Source, Şerhiye Registers, Estate records, Ayıntab, Scholar Fazılzâde Hacı Halil Efendi bin Hacı Ali Ağa.

* Dr., Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı,
e-mail: ktiryaki@windowslive.com

Giriş

Osmanlı Devleti'nin idari teşkilatı bünyesinde yer alan kazalarda geniş yetkilerle sorumlu kılınmış olan kadının¹ yetkisi dâhilindeki bütün konuları karara bağladığı ve kararları da kadı sicili ya da şeri'yye sicillerine kaydettiği bilinmektedir². Kayıtlarda “muhallefât”, “metrûkât” veya “kassam”³ terimleri ile de tanımlandırılan terekeler⁴, devletin mali denetimi sağlamak için her türlü ekonomik faaliyetleri kayıt altına almak istemesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda ölen kişilerin mirasları da tereke kayıtlarında yerini almıştır⁵. Dolayısıyla terekeler iktisadi ve içtimai alanda birinci dereceden kaynaklar olarak değerlendirilmektedir⁶. Tereke kayıtları, ölen kişilerin, sosyo-ekonomik durumunu aydınlatan menkul ve gayr-i menkuller ve bunların maddi değerleri, mirasçıları ve bu mirasçılara taksimin nasıl yapıldığı, alacak-verecek durumunu, ailesi, yaşam şekli ve seviyesi, giyim-kuşamları, kullandığı ev, mutfak vb. eşyaları ile ilgili somut veriler sunan önemli kaynaklar içerisinde yer almaktadır⁷.

¹Bu yetkiler arasında mülki, idari, askeri, mali, beledi ve adli yetkiler yer almaktadır. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlimiye Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara 1965, s.99./ İlber Ortaylı, *Türkiye Teşkilat ve idare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara 2008, s. 235-236./ İlber Ortaylı, “Kadı”, *DİA*, İstanbul 2001, C.24, s. 69-73. / M. Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Isparta 1997, s.106./ Vehbi Günay, “Balkanlara Ait Siciller ve Karaferye Kazası Şeriyye Sicilleri Kataloğu”, *Türk Dünyası İnceleme Dergisi*, S.2, İzmir 1997, s.103./ Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, 1243-1453, C.1, Tekin Yayınevi, Ankara 1979, s.403.

²İlber Ortaylı, *Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Turhan Kitabevi Yayınları, Ankara 1994, s.53./ Akdağ, a.g.e, s.404./ İlber Ortaylı, *Türkiye idare*, s.236.

³Sait Öztürk, “Kassam”, *DİA*, C.24, İstanbul 2001, s. 579.

⁴Zeynel Özlü, “Ayıntablî Âlim Torunzâde Molla Mustafa (Terekesi Işığında)” *Gaziantep'te Dini Hayat*, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Gaziantep 2017, s.347.

⁵Saadet Maydaer, “XVI. yüzyılda Bir Osmanlı Müderrisi: Mevlana Muslihiddin Efendi ve Mirası”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2011, 20, 1, s. 117-155.

⁶Halil İnalçık, “15. Asır Türkiye İktisadi ve İçtimai Tarihi Kaynakları”, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları*, İncelemeler, Eren Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 187.

⁷Ömer L. Barkan, “Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545- 1659)”, *Belgeler III*, 1993, s.227./ Halil İnalçık, a.g.m, s.190./ Zeynel Özlü, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, Gaziantep B.B. Eğitim Kültür Serisi, Gaziantep 2004, s. 23./ Zeynel Özlü, “Terekeler Işığında Bolu-Göynük'te Giyim Kuşam”, *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi*, 2005, S.36, s.207- 233./ Tülay Artan, “Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp'te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış Orta Halliğin Aynası”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*. Edit. Tülay Artan, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1998, s.49- 63./ Hülya Canbakal, “Barkan'dan Günümüze Tereke Çalışmaları”, *Ömer Lütfi Barkan: Türk Tarihçiliğine Katkıları ve Etkileri Sempozyumu*, İstanbul 2011, s.1-7./ Nuri Köstüklü, “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarih Araştırmalarında Tereke Defterlerinin Yeri ve Önemi (Muğla Örneğinde)”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2009) , 29 (5), s.872-896./ Zeynel Özlü, “XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Revân Seferinde Vefat Eden Ayıntablî Bir Şehidin Terekesi: Hacı Mustafa İbni Hacı İsmail”, *Abdulkadir Özcan'a Armağan*, Hazırlayanlar; Hayrunnisa Alan, Ömer İşbilir, Zeynep Aycibin, Muhammet Ali Kılıç, Kronik Kitap, İstanbul 2018, s. 429- 442./ Zeynel Özlü, “Tereke Kaydından Hareketle 18. Yüzyılda Turgutlulu Bir Gayrimüslimin Günlük Yaşamı; Oğanes ve led Pedros”, *Uluslar arası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, Cilt II, Edit. Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar, Ferhat Berber, İlker M. Çağlar, Turgutlu 2018, s. 1081-1094./ Enver Demir, “19. Yüzyılda Turgutlu'da Varlıklı Bir Kölenin Günlük Yaşamına Dair”, *Uluslar arası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, Cilt II, Edit. Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar, Ferhat Berber, İlker M. Çağlar, Turgutlu 2018, s. 1095-118./ Abdullah Kara, “18. Yüzyılın İkinci Yarısında Turgutlu'da Bir Seyyidin Terekesi: Es-seyyid Mehmet Bin Halil Çelebi”, *Uluslararası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, Cilt II, Edit. Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar, Ferhat Berber, İlker M. Çağlar, Turgutlu 2018, s.923-934./ Zeynel Özlü, “18. Yüzyıl'ın İkinci Yarısında Gaziantep'te Sivillerin Kullandığı Silahlar ve Fiyatları”, *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Police and Social Studies* , Nisan 2016, Yıl:4, C.4, S.1, s.33-42./ Zeynel Özlü, “Bir Bektaşî Babasının Terekesi: Haydar Baba ibni Halil bin Abdullah”, *Türk Kültürü Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 2014, S.71, s.127-146.

Bu bilgilerden yola çıkılarak ilgili kişiler üzerinden yaşadığı dönemin ekonomik, sosyal, kültürel durumu hakkında bilgilere ulaşabilmekte mümkün olmaktadır. Ayrıca terekeler vasıtasıyla geçmişte içinde yaşadığı topluma ilmi ve kültürel yönden değer katan ilim ehli kişiler hakkında da bilgiler edinilebilmektedir. Bu bağlamda çalışmada XVIII. Yüzyılın ikinci yarısında Ayıntab'da vefat eden Ayıntablı el-Hac Fazılzâde Halil Efendi ibn-i el-Hâc Ali Ağa'nın terekesi analiz edilerek, Fazılzâde Halil Efendi'nin ailesi, yaşadığı yer, sahip olduğu kitaplar, sosyo-ekonomik ve kültürel durumu hakkında bilgiler ortaya konmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bu çalışma ile Osmanlı kentlerinin ilmi ve kültürel tarihi çalışmalarına birinci elden kaynak ışığında katkı yapmak amaçlanmıştır.

Çalışmada temel alınan kaynak 131'nolu Gaziantep kadı sicilinde tespit edilen 10 Rebi'ül Evvel 1183 (14 Temmuz 1769)⁸ tarihli tereke kayıdır. Terekenin incelenmesi aşamasında konuyla ilgili yazılmış olan bilimsel araştırmalardan da faydalanılmıştır. Buradan hareketle Fazılzâde Halil Efendi'nin ailesi, mal varlığı gibi terekede kayıtlı olan envanter ışığında Halil Efendi'nin yaşantısı günümüze aktarılmaya çalışılmıştır.

Aile Lakabı ve Statüsü

Hacı⁹ Halil Efendi'nin tereke kaydında aile lakabı Fazılzâde olarak kayda geçmiştir. Fazılzâde lakabındaki "Fazıl" kelimesinin erdemli, ilim ve fazilet sahibi¹⁰ anlamında olması ve bu lakabın, Osmanlıda kişilerin siyasi, ekonomik sosyal statü vb. durumlarının belirlenmesinde katkı sağlayan lakap geleneğindeki "Efendizâde", "Hafizzâde", "Mollazâde" gibi dini ve sosyal durum belirten¹¹ lakaplar niteliğinde olması ve Halil Efendi'nin terekesindeki kitaplar da onun ilmi bir şahsiyete sahip olduğunu göstermektedir. Buna ilaveten bu lakaba mensup bir aile bireyi olan "Fazılzâde es-Seyyid Ahmet Efendi'de¹² "Seyyid" unvanının olması ve nikahlı eşlerinden birinin "Ümmühani bint-i es-Seyyid Hamza" seyyidlik soyundan gelmiş (kadınlarda seyyid soyundan gelenler "Seyyide" yada "Şerife"¹³ olarak adlandırılmaktadır) olması Halil Efendi'nin de seyyidlik statüsü gibi ayrıcalıklı bir konumda olduğunu da göstermektedir. Çünkü Osmanlı'da Seyyidler silsile itibarıyla peygamber soyundan sayıldıklarından¹⁴ hem devlet hem de toplum nazarında saygı görmüşlerdir. Bu saygınlıklarından dolayı da hem ekonomik alanda muafiyetlere sahip olmuşlar hem vakıflar aracılığıyla maddi olarak desteklenmişler hem de âyanlık, mültezimlik vb. siyasi ve ekonomik açıdan etkili olan mevkilerde yer alabilmişlerdir¹⁵.

⁸Türk Tarih Kurumu Tarih Çevirme Kılavuzu, <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>. (erişim tarihi: 13/07/2018)

⁹Kâbeyi belirli zamanda niyet ederek ziyaret eden ve tavaf ve hac nüsukunu yapan kimse hakkında kullanılan tabirdir. Türkçede "Hacı" terimi kullanılır. M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.1, MEB Yayınları, İstanbul 1993, s.518. / Zeynel Özlü, XVIII. Yüzyıl..., s.26.

¹⁰Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989, s. 978.

¹¹ Metin Menekşe, "XIX. Yüzyıl Ortalarında Sosyo-Kültürel Bir Ürün Olarak, Lakaplar; Birgi Kasabası Örneği", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Nisan 2016, C.9, S.43, s.826

¹²Gaziantep Şer'iyye Sicili (G. Ş. S), nr.131, s. 30-34.

¹³ Rüya Kılıç, *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2016, s.27-30.

¹⁴Ahmet Yaşar Ocak, "Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufi Çevreler ve Abdalan-ı Rum Sorunu (1300-1389)", *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, (Edit. Elizabeth A. Zachariaou), Çev. Gülçağlı Güven, İsmail Yergüz, Tülin Altınova), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1997, s.96-97.

¹⁵Gaziantep Şer'iyye Sicili (G.Ş.S), nr. 20, s.241-242. İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2001, s. 52./Hasan Yüksel, "Osmanlı Toplumunda Sadat-ı Kiram", *Uluslararası Osmanlı Tarihi Sempozyumu (8-10 Nisan 1999) Bildirileri* (Haz. Turan Gökçe), İzmir 2000, s.341-361.

Aile Durumu

Fazılzâde Halil Efendi evli olup, geniş bir aileye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Zira “Ümmühan bint-i es-Seyyid Hamza” ve “Halime bint-i Ahmet Ağa”, bunlardan başka kayıтта “muahharan müteveffa eşi Rahime” ve kayıтта önceki ismi hakkında bilgi olmayan fakat mihir borcundan Ahmet adında oğluna 47 kuruşluk hisse verilen bir eşle beraber çok eşli olduğu görülmektedir. Bu eşlerinden Seyyid Ahmet, Seyyid Ebubekir, Seyyid Mustafa, Seyyid Hamza, Seyyid Halil, Seyyid Hasan, Seyyid Hüseyin, kızları Kerime, Hatice, Zeliha ve Rahime ve önceki eşi müteveffa Rahime’nin kızları ve kayıтта ismi belli olmayan eşinden Ahmet adında çocukları bulunmaktadır. Eşlerinden Ümmühan Hanım’ın seyyid soyundan gelen sosyal ve dini yönden saygın, Halime Hanımın da yine muhtemelen nüfuz sahibi bir ağanın¹⁶ soyundan geldiği anlaşılmaktadır. Rahime adlı eşi ve oğlu Ahmet olan eşinin soy ve statüsü ile ilgili detaylı bir bilgi bulunmamaktadır.

Ayrıca Halil Efendi’nin çok eşliliği de dikkati çeken bir durumdur. Çok eşlilik İslam aile hukuku temelinde belirli zaruretler dâhilinde hoş görülmele¹⁷ beraber Osmanlı aile yapısına bakıldığında tek eşle evliliğin daha yaygın olduğu sicil, tereke gibi kaynaklar temelinde yapılan araştırmalarda ortaya çıkarılmış olup, çok eşle evliliğin ekonomik güçle orantılı olarak kısmen gerçekleştiği görülmüştür¹⁸. Bu bağlamda Halil Efendi’nin terekesinden hareketle maddi varlığının iyi olması neticesinde çok eşle evlilik yapmış olduğu anlaşılmaktadır.

Mesleği ve Unvanı; “Efendi”

El- Hac Fazılzâde Halil Efendi’nin incelenen terekesinde kayıtlı olan 130 kalem kitap ve sahip olduğu “Efendi” unvanı, Fazılzâde Halil Efendi’nin Ayıntab şehrinde bulunan ilim erbabına mensup bir âlim olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Nitekim el-hac ve Efendi unvanları ulema sınıfından olan kişilerin kullandığı unvanlar olduğu gibi Antep’te de bu unvana sahip birçok ulemanın var olduğu da bilinmektedir¹⁹.

“Efendi” unvanının Osmanlıda XV. yüzyılın ikinci yarısından sonra eğitim ve kültür seviyesi topluma göre daha iyi olan kimseler için kullanıldığı görülmekte olup, zaman içerisinde çelebi kelimesinin yerine kullanılır hale geldiği bilinmektedir²⁰. Dolayısıyla Fazılzâde’nin kendisine ait tereke kaydında Efendi unvanıyla anılması, kendisinin ilgili dönemde mensubu olduğu toplumsal yapı içerisinde belirli bir sosyal statüye sahip olduğunu gösterir niteliktedir. Bununla birlikte Fazılzâde Halil Efendi’nin terekesinde bulunan kitaplara

¹⁶ M. Zeki Pakalın, a.g.e, s. 21-22.

¹⁷ Süleyman Ateş, *Yüce Kuran’ın Çağdaş Tefsiri*, C.II, Yeni Ufuk Neşriyat, s. 198-200./ Şemsettin Günaltay, “İslam’dan Önce Araplarda Kadının Durumu Aile ve Türlü Nikah Şekilleri”, *Belleten*, C.XV, S.60, TTK, Ankara 1951, s. 701-706./ Mehmet Akif Aydın, “Aile”, *DİA*, C.2, İstanbul 1989, s. 199-200.

¹⁸ İlber Ortaylı, *Osmanlı Aile...*, s. 89-90./ Hüseyin Öztürk, *Kınalızade Ali Çelebi’de Aile*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara 1990, s.109-112./ Said Öztürk, “Osmanlı Toplumunda Çok Evliliğin Yeri”, *Osmanlı*, C.5, Yeni Türkiye Yayınları, s.407-411./ Zeynel Özlü, “Terekeler Işığında Göynükte (Bolu) Aile”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 2006, S.29, s.81-102./ Mehmet İpçioğlu, *Konya Şer’iyye Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi*, Nobel Yayınları, Ankara 2001, s.42./ Ömer Demirel, “1700-1730 Tarihlerinde Ankara’da Ailenin Niceliksel Yapısı”, *Belleten*, C.LIV, S.211, Ankara 1991, s.953./ Rifat Özdemir, “Tokat’ta Aile”, *Belleten*, C.LIV, S.211, Ankara 1991, s.1028-1029.

¹⁹ Hülya Canbakal, *17.Yüzyılda Ayntab Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul 2009, s.89-98./

²⁰ Orhan Fuad Köprülü, “Efendi”, *DİA*, C.10, İstanbul 1994, s.456. / Pakalın, a.g.e, s.505.

bakıldığında Arapçaya ve ilmi bir seviyeye hâkim olunması gereken, Kur'ân, hadis, tefsir, fıkıh ve şerhlerden oluşmuş bir kütüphaneye sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 1.Fazılzâde Halil Efendi'inin Kitapları

Adı	Adet	Fiyatı (kuruş)	Adı	Adet	Fiyat (kuruş)
Küçük kıt'a Mushaf-1 şerîf hediyesi	1	30	Sadru'ş-Şerîa	3	7
			Dibace şerhî	1	0.5
Atık Mushaf-1 Şerîf	2	6	Metâlî	1	1
Kitâb-1 Elfiyye şerhi	1	1.5	Kadı Efendiye verilen dürer	1	15
İbrahim çelevi	2	6	Nev ketebe şerhi	1	2
Ferâyiz-i Seydî	2	4,5	Tebyîn-i Muhârrem	1	1
Hidâye zeyli	1	7.5	Semat şerhi	1	15
			Ahterî	1	20
Kâdî Beydâvî	1	3	Muhammediyye	1	5
Rebû'l-ebrâr	1	1	Mufassal Kitabı	1	3
Kardavî	1	12	Kirmâni	1	30
Mültekâ	2	9	Müşkilât-ı mesâbîh	1	15
Buhârî Cild-i evvel, cild-i sâni	1	30	Mecmûa-i fikhîyye	1	1
Hayâlî	1	2	Atâullâh	1	5
Tefsîr-i kebîr beşinci cild	1	2	Mecma'il- bahreyn		2
Kâzrûnî	1	10	Lübâb		1
Hidâye Şerhi İnâye	1	2,5	Kâdî	1	50

Adı	Adet	Fiyatı (kuruş)	Adı	Adet	Fiyat (kuruş)
Mufassal nahv	1	5	Kâdî Asâmî	1	10
Mecmû'a-i Fetâvâ	1	1	Dürer	1	22
Mukaddime şerhi	1	1	Kuvve-i yâsîn	1	8
Fetâvâ	1	2	Vâkı'ât	1	5
Şerh-i Kasâid	1	2,5	Hadâ'ik	1	5
Şâfi'î Şerhi	1	5,5	Fıkıhdan Şerh	1	2
Şerh-i Nebât	1	1,5	Şera Nesebî	1	2
Şerh-i Şerh	1	3	Şerh-i Miftâh	2	5
Vânî	1	3	Kudûrî	1	1
Noksan Muhtasar	1	0,5	Şerh-i Menâr	1	1
Câmî Asâmî	2	4	Hadîs-i Şerîf	1	0,5
Şerh-i Enmûzec	1	1	Hulâsa Şerhi	1	1,5
Cezâ Şerhi ve Hayâlî		5,5	Nahv Hulâsa Şerhi	1	0,5
Ba'id	1	1	İbn-i malik	2	6
Şerh-i mecma'ul- Bahreyn bi'l- fikhıyye	1	1	Eşbâh	1	2
Şeyhzâde	2	2	Tercüme-i Beyzâ		1 rub'
Lugat	1	1,5	İlm-i Usûl		0,5
Şerh-i Muknî	1	1,5	Perîşân	7cild	3,5
Şerh-i Bigâye	1	1,5	Yakup Paşa	2	2,5
Mesâbih-i Şerî'at	1	1	Mecmu'â-i Mevâd	1	3,5
Kitâb-ı Perâkende		10	Târikat	3	6,5
Celâleyn Hâşiye	1	2	Kâfiye-i Dibâce	1	0,5

Adı	Adet	Fiyatı (kuruş)	Adı	Adet	Fiyat (kuruş)
Kitâb-ı perîşân	1	0,5	Hadîkatü's- Su'adâ	1	1,5
Mahîre-i Mantık	1	1	Risâle-i Hamza Efendi	1	1
Risâle	1	1	Buhârî	1	3
Mecmu'â-i Fıkhıyye	1	1	Mecmu'a	2	4,5
Bedir	1	1	Ma'ânî-zâ	1	1
Menâfi'-i Kur'ân	1	1	Elfiyye Mu'rebî	1	1
Vasfiye Risâlesi Ebulkasım	1	3	Şeyh Razî	1	8
			1	1,5
Yusuf ve Züleyha	1	2	Bostân ve Gülistân	1	3
Müftî Lebîb	1	15	Tarîkat-ı Muhammediye	1	10
Risâle-i Mecmu'a	1	2	İlm-i Kırâ'at Tefsiri	1	1
Akâid Risâle	1	0,5	Mantık'dan İlm-i Âdâb	1	1
Tasdîkât	1	2	Kâdî Hüseyin	1	2
Kasîde-i Bürîde Şerhi	1	0,5	Hayâtî	1	20
İlm-i Kırâ'at Risâle	1	1	İlm-i Akîl Elfiyye Şerhi	1	1
Ali kavli Ahmed	1	0,5	Seyyid Sa'adeddin	1	0,5
Me'ânî Muhtasar	1	2	Şerh-i Akâid	1	1
Elfiyye	1	1	Keşşâf	1	3

Adı	Adet	Fiyatı (kuruş)	Adı	Adet	Fiyat (kuruş)
Hasan Çelebi	1	3	Mutavvel	2	13
.....	1	5	Sarf Cümlesi	1	3
Şerh-i Ebîz	1	2	Müzdecâh	1	2
Van Kulu Ali Efendi Zaviye yedinde emanet		30	Mollâ Câmî	1	5,5
Hindî	1	2	Abdül-Gafûr	1	1,5
Kâfiye	1	2	Kara Dâvud	1	1

Fazılzâde Halil Efendi'nin okuduğu kitapların içerisinde haneî, şafi mezhebi fıkıhçıları arasında yer alan Hindî, Kadî, Kirmanî, Burhaneddin el- Merginani'nin yazdığı fıkıh kitapları, diğer fıkıh, şerh ve hadis eserleri, Arapça sözlüklerin yanı sıra doğu klasiklerinden Şirazlı Şeyh Sadi'nin Bostan ve Gülistanı, Yusuf ile Züleyha, Osmanlıda, II.Bayezid döneminde Bosna Sancak Beyi olan Yakup Paşa, IV. Murat zamanında ilk roketle uçuş denemesini yapan Lagari Hasan Çelebi, XVI. yüzyılda yaşamış bilim insanı Kara Davud ile ilgili biyografik eserler bulunmaktadır. Buna ilaveten Mecmua'-i Fetâvâ, Hanefî fakihî Leknevî'nin, kendisine sorulan soruları, Arapça, Farsça ve Urduca olarak cevapladığı fetvalardan oluşan bir eserdir²¹. Muhammediyye, Yazıcıoğlu Mehmet'in 1449 yılında tamamladığı 9000 küsur beyitlik Hz. Peygamber'in özelliklerini, ahlâkını, örnek şahsiyetini anlatan manzum eserdir²². Ahter-i Kebîr ise Kütahyalı Musluhiddin Mustafa el-Karahisarî (Ahterî) Efendi'nin yazdığı Arapça-Türkçe sözlüktür²³

Gayr-i Menkuller

Bağ, Bahçe, Arazi ve Çiftlik

Fazılzâde Halil Efendi'ye ait Gaziantep ve Kilis sınırları dahilinde yer alan Kızıllıhisar, Hacı, Cağıt, Kilisecik, Sam, Keret, Ağcakent, Kızıllıkent, Tilfar, Mızar adlı köylerde Ceviz, Kavak, Çınar, Zeytin, İncir, Zerdali, armut, nar, elma ağaçları, arazi, bostan ve bağlar bulunduğu anlaşılmaktadır.

Bağların tiyek sayıları, dönümü ve üzüm türleri hakkında somut bilgiler bulunmamaktadır. Ayrıca terekede ceviz ve incir ağaçlarının sayıca fazla olması cevizin ve incirin de ev ihtiyacı dışında, ticaretinin de yapıldığını düşündürmektedir. Elma, armut, zerdali

²¹Muhammed Khalid Masud, "Mecmua-i Fetâvâ", *DİA*, C. 28, İstanbul 2003, s. 270-271.

²²Mustafa Uzun, "Muhammediyye", *DİA*, C.30, İstanbul 2005, s. 586-587.

²³Hulusi Kılıç, "Ahterî", *DİA*, C.2, İstanbul 1989, s.184-185.

ve nar gibi meyve ağaçlarının sayıları diğer ürünlere göre az görülmektedir. Bunların ise genelde ihtiyaç doğrultusunda yetiştirilmiş olması muhtemeldir.

Konut (Menzil)

Fazılzâde Halil Efendi'nin, Ayıntab'ın Şhreküstü mahallesinde oturduğu anlaşılmaktadır. Kayıta evin niteliği tam olarak belirtilmemiştir. Ancak evin Boyacı Monlâ Abdurrahman'dan alınıp daha sonra tamir edildiğine dair bilgi mevcuttur. Buna ilaveten uşağına ait bir ev ve ambarın olması evin geniş, muhtemelen de avlulu bir ev olduğunu göstermektedir ki geleneksel Türk ev mimarisinin de oda ve sofaya bağlı hayattan meydana geldiği bilinmektedir²⁴. Ayrıca bir çalışmada Halil Efendi'nin konutunun yer aldığı mahalle²⁵ olan Şhreküstü Mahallesi'nin²⁶ merkezi bir mahalle niteliğinde olup, mahkemeye intikal eden 17 davanın bu mahalle sakinlerince çıkarıldığı dolayısıyla aktif bir mahalle hüviyetine sahip olduğu belirtilirken, Fazılzâde'nin de mahallenin ikinci zengini olduğu ifade edilmiştir²⁷.

İlgili döneme ait diğer bir çalışmada²⁸ ise Şhreküstü mahallesinde 52 adet menzil olduğu, ikisi dışında bir menzil fiyatının 138,4 kuruş olduğu göz önüne alındığında, Fazılzâde Halil Efendi'nin 1000 kuruş değerindeki evinin, yaşadığı mahalleye göre lüks ve yüksek düzeyde bir servete sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 2. Fazılzâde Halil Efendi'nin Gayrimenkulleri

Gayrimenkulun Cinsi	Miktar	Fiyat (kuruş)
Kızılhisar Köyü Höyük ardında aşağı Ali avradından alınan ceviz	3	30
Kilisecik Köyü'nde kamalak yerinde hisse ceviz eşcarı	11	60
Kızılhisar Emir Ali Yerinde ceviz	27	30
Kızılhisar Şeyhi yerinde ceviz	17	10

²⁴İsmail Kıvrım, "17.Yüzyılda Gaziantep'te Ailenin Yaşadığı Mekân: Ev (Özellikleri ve Fiyatları)", *HÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C.10, S.10, 2009, s.69-79./Sezer Tansuğ, "Türk Ev Mimarisinin Değişme ve Gelişme Çizgisi", *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C.II, Ankara 1992, s.756.

²⁵Osmanlı şehrinde mahalle birbirini tanıyan, birlerinin davranışlarından sorumlu olan ve sosyal dayanışma içerisinde olan kişilerin oluşturduğu topluluğun yaşadığı yer olarak tanımlanır. Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları*, S.IV, Ankara 1984, s.69.

²⁶Antep Livası'nın 16.yüzyılda idari yapılanması içerisinde yer almış olan en eski mahallerinden biridir. Hüseyin Özdeğer, Onaltıncı Asırda Ayıntâb Livâsı, C.I, İÜ İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1988, s.121-124.

²⁷Ayşe Güdeloğlu, "131 Nolu Şer'iyye Sicil Defterine Göre Gaziantep'in Kültürel, Sosyal ve Ekonomik Durumu", *Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarih ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı*, İstanbul 2013, s. 28-29.

²⁸Zeynel Özlü, XVIII. yüzyıl, s.59.

Kızılhisar Kanber yerinde ceviz eşcarı		30
Kızılhisar Hacı Ömer oğlu Tarlasında ceviz	4	12
Kızılhisar Ebudderda'dan alınan ceviz	20	5
Hacar Köyünde Emir Efendi tarlasında armut(4),ceviz (12),zerdali(10)	26	75
Hacar Köyünde Abdülhay toprağında eşcar(300), ceviz(11),zerdali (9)	320	250
Hacar Köyü'nde Abdülhaydan alınan tarlada ceviz(4), zerdali(3)	7	25
Cağdın Köyü'nde Hasan Beşe yerinde nısf ceviz		0.5
Cağdın Köyü'nde Bablekli Hacı Halil yerinde ceviz eşcarı	3	5
Cağdın Köyünde Hasırcızâde yerinde ceviz eşcarı	2	4
Cağdın Acemoğlu yerinde ceviz eşcarı	16	50
Cağdın Keçeci yerinde ceviz eşcarı	4	12
Cağdın üzere Pınarbaşı masap aslan tarlası	2	10
Cağdın değirmenbaşı ceviz(7), kavak (6)	13	41.5
Cağdın üzere pınar bağ yerimde büyük ceviz (9), şetil (5)	14	40

Gayrimenkulun Cinsi	Miktar	Fiyat (kuruş)
Canbazoğlu yerinde ceviz	5	5
Canbazoğlu yerinde kavak ve çınar eşcarı		25
Kızılhisar bağ yerinde ceviz eşcarı	15	80
Kilisecik köyünde kaya altı narlık ve etrafı ceviz		175
Sam köyü toprağında ceviz	5	20
Badıllak toprağında nısf hisse ceviz	8	10
Kozlu derece ceviz	1	1

Çamır bıçağı mısırlı tarlasında müşterek ceviz eşcarı	8	15
Çakırbıçağı yafta yerinde Musluzâdelerden alınan bostanın nısf hissesi		150
mezru' kendir hissesi		20
Cağdın'da beygirci Ali'den alınan bağ		50
Cağdın bostanı değirmen yanında bağ		20
Kilisecik köyü toprağında bağ		20
Edbân toprağında bağ		5
Keret köyü elma bostanı bir rub çiftlik		200
Kızılhisar toprağında Behisnioğullarıyla müşterek ceviz eşcarı hisse		2
Hacar köyünde ve evde kütük odun		12
Kasar için kül ve germise	150	4
Ağcakent köyünde Turhan oğlundan alınan zeytin ve incir eşcarı nısf hissesi		100
Kızılkent toprağında zeytin eşcarı		60
Tilfar köyünde dere içinde köy önünde incir eşcarı	40	25
Tilfar köyünde derede incir eşcarı		5
Tilfar dere başında şetil zeytin	12	10
Oruç kadı yerinde Tilfarda incirlik eşcar	300	60
Mızar köyünde narlık bostanı hissesi		80

Taşınabilirler

Ev ve Mutfak Eşyaları

Fazılzâde Halil Efendi, terekesine bakıldığında gayet varlıklı bir kişi olmasına rağmen ev ve mutfak eşyaları, lüks olmayan, her evde bulunabilen ve maddi değer bakımından da pahalı olmayan eşyalar olarak göze çarpmaktadır. Eşyalar arasında muhtemelen oğluna bıraktığı 2 adet kilim, 2 adet halı, 3 adet yorgan, 2 adet yastık, 2 adet döşek bulunmaktadır. Mutfak kapları

olarak sayılabilecek türde bakır kazan²⁹, teşt, lenger³⁰, leğençe, bakır kapaklı sahan, sini³¹, sahan, tabe, tahta ambar³² bulunmaktadır.

Bu tür eşyaların Osmanlı dönemi klasik ev mefruşatı içerisinde yer aldığı bilinmektedir³³. Mutfak eşyaları içerisinde yer alan sini ve lengerin büyük yemek tepsileri niteliğinde olması Halil Efendi'nin geniş aile yapısına sahip olduğunun kanıtıdır. Zira Halil Efendi'nin çok eşli ve çocuklarla beraber geniş bir aileye sahip olduğu önceki aile bölümünde dile getirilmiştir. Hacı Halil Efendi'nin terekese, terekenin bulunduğu sicil kaydındaki diğer terekelerle kıyaslandığında Hacı Halil Efendi'nin farklı köy vb. mevkilerde arazi, ceviz ağaçları gibi kayda değer gayrimenkule sahip olduğu görülmüştür. Diğer terekelerden ayrılan ve göze çarpan diğer bir husus ise Hacı Halil Efendi'nin ilmi yönünü ortaya koyan kitaplarıdır.

Isınma ve Temizlik Aletleri

Terekedeki kayda göre temizlik eşyası olarak hamam leğeni, ibrik bulunmaktadır. İbrik, Türklerde bilhassa el yıkamak ve abdest almak için kullanılan ve abdest için olanların ise leğenleriyle birlikte takım olarak kullanıldığı bilinmektedir³⁴.

Kayıtta yer alan pirinç sarı mangal³⁵ ve sagir sarı, sagir nuhas, demir ve buna benzer çeşitleri³⁶ olan mangalın, Osmanlı döneminde evlerde yaygın biçimde ısınma aracı olarak kullanıldığı bilinmektedir. İlgili dönemde bu tür mangalların Halep tandırı³⁷ adı verilen taşınabilir tandırlarla birlikte kısıtlı bir şekilde de olsa kullanıldığı görülmüştür. Buna ilaveten mangal türlerinin yaygın bir şekilde efendi, seyyid vb. hatırı sayılı kişilerin evlerinde kullanıldığı da bilinmektedir³⁸.

Ev Aksesuarı

Özellikle dini merasim ve günlerde kullanıldığı bilinen gülabdân ve buhurdân'ın birer adet olmak üzere terekede kaydedildiği görülmektedir. Gülabdân, ince ağızlı, pedestal ayakta yükselen, armudi şeklinde gövdesi, boynu dar ve uzun olan ve delikli emziği ile gül suyu

²⁹Çok miktarda yemek pişirmeye ya da bir şey kaynatmaya yarayan derin kulplu kaptır. *Türkçe Sözlük*, C.I,T.D.K, Ankara 1983, s.674

³⁰ Yayvan ve kenarları geniş büyük bakır kaptır. T.S, C.II, s.787.

³¹Bir ayak ya da sehpa üzerine konularak, yemek tabakları vb. konan ve yemek için kullanılan bakır veya pirinçten büyük tepsidir. İ. Gündoğ Kayaoğlu, *Eski İstanbul'da Gündelik Hayat*, İstanbul 1998,s.166,167./ *Gaziantep El ve Ev Sanatları*, Gaziantep İl Turizm Müdürlüğü, Gaziantep 1999, s.9.

³² İçine kuru bakliyat konan birçok bölmesi olan kiler vazifesi gören büyük sandıktır. Zeynel Özlü, *XVIII. Yüzyıl*, s.181.

³³Zeynel Özlü, "Terekeler Işığında Göynük'te Konutlarda Mekan Düzenlemesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Temmuz-Ağustos 2006, S.163, s.103-142.

³⁴ Celal Esat Arseven, *Sanat Ansiklopedisi*, C. II, MEB Yayınları, İstanbul 1947, s.767.

³⁵İçine kor konulan saçtan, bakır ya da pirinçten türlü biçimlerde üstü açık kap, korluk. *Türkçe Sözlük*, C.II, s. 806.

³⁶ Serhat Kuzucu, "123 Numaralı Gaziantep Şer'iyye Sicili'nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1180-1181/M. 1766-1767)", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep 2006, s.14.

³⁷Ömer Asım Aksoy, a.g.e, C. III, İstanbul 1946,s. 654.

³⁸ Zeynel Özlü, "Osmanlı Döneminde Gaziantep'te (Ayıntab) Isınma Kültürü", *4. Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu*, 29 Eylül-1 Ekim, s.1096.

dağıtımında kullanılan bir aksesuardır³⁹. Sarayda ziyafetlerden sonra ellerin yıkanması, kötü kokunun engellenmesi⁴⁰ ve ramazan ayında, mevlitlerde sarayın bölümlerinde kullanılmıştır⁴¹.

Buhurdân ise yakıldığı zaman güzel koku salan buhur denilen bitki ve tohumların kokularının salınmasında kullanılan tütsülüklerdir⁴². Sarayda buhur yakmak da gelenek haline gelmiş, yemeklerden sonra, özellikle yemekten sonra padişahın odası ve padişahın namaz kılacağı mekânlar yakılan buhurla ferahlatılırdı⁴³. Fazılzâde Halil Efendi ve ailesinin de sufi bir yapıya sahip olmasından dolayı dini günler ve mevlit gibi dini merasimlerde gülabdânı ve buhurdânı kullandıkları anlaşılmaktadır.

Mutfak Zahiyesi

Mutfak ihtiyacının karşılanması konusunda gerekli olan zahirelerden arpa(şa'ir), kahve, pirinç, tuz (milh), kuru incir, ak darı gibi ürünlerin muhtemelen terekede kaydı olan tahta ambar içerisine konulduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde de yine şehir hayatında evlerde kiler denilen bölümde kırsal kesimde de yine ambar yada kilerde başta kışlık olmak üzere zahire stoklama kültürünün devam ettirildiği bilinmektedir.

Eşyalar içerisinde yer alan kahvenin Osmanlıya XVI. yüzyılda girdiği ve toplumun kahve kültürüne o dönem itibarıyla alışmaya başladığı bilinmektedir. Hatta konaklarda, evlerde kahve pişirmede kullanılan özel kahve takımlarının da kullanıldığı ve toplumda kahve kültürünün geçmişten günümüze devam ettiği görülmektedir.

Tablo 3. Fazılzâde Halil Efendi'nin Ev, Mutfak Eşyaları ve Zahiyesi

Eşyanın Türü	Miktar	Fiyat (kuruş)
Odasında olan takım ber müceb-i defter	1	60
Kahve	85 kıyye	300
Ak Darı	4 kıyye	21
Şa'ir(arpa)	10 kıyye	
Kuru İncir	60 kıyye	15
Yaş İncir	3 kıyye	

³⁹ Şinasi Acar, “Düşlerin Kokusu Buhurdan ve Gülabdanlar”, *Antik Dekor Dergisi*, S.75, İstanbul 2001, s.109-114.

⁴⁰ Arif Bilgin, *Osmanlı Saray Mutfacı*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2004, s.36.

⁴¹ Tevkii Abdurrahman Paşa, “Osmanlı Kanunnameleri”, *MTM*, İstanbul 1331, s.521.

⁴² M. Zeki Pakalın, a.g.e, C.I, s. 245./ Serkan Geduk, “Osmanlı Saray Kültüründe Buhur ve Gülsuyu Geleneği”, *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı* 6, İstanbul 2013, s.128.(124-141)

⁴³ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı*, TTK Yayınları, Ankara 1988, s.210./Gerry Oberling- Grace Martin Smith, *Osmanlı Sarayında Yemek Kültürü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2001, s. 65.

Ambarda milh(tuz)		100
Pirinç sarı mangel	1	2
Bakır kapaklı sahan, sini, hamam leğeni, sahan, lenger, ibrik	27	63
Oğlu Mustafa'da kilim(2), halı(2), yorgan(3), yastık(2), döşek(2)	11	15
Bakır kazan, teşt, lenger, leğençe, tabe		87
Tahta ambar(ambarın fiyatı çarık ve sarığın fiyatı ile birlikte verilmiştir.(Tablo V)	1	
Uşağının sakin olduğu menzilde kilim(4), döşek(2), yorgan(3), yastık(2)	11	33
Gümüş Buhurdan(1), Gülabdan(1)	2	25

Hayvanları ve Tarım Aleti

Hayvanlar içerisinde küçükbaş hayvanlardan koyun, kuzu ve yük hayvanı olarak ta beygir, erkek ve dişi eşek ve sıpası bulunmaktadır. Ayrıca 7 adet çuval yer almaktadır. Koyun ve kuzunun 200 adet olduğu ve bu hayvanlara dair “taşrada Türkmen yedinde” şeklindeki kayda bakılacak olursa hayvanların kırsalda olduğu görülür. Bu durumun oluşmasında, Osmanlıda şehirlerin, tarımsal etkinliklerden ziyade tarım dışındaki etkinliklerin yani idari ve ticari faaliyetlerin ve niteliklerin ön plana çıktığı yerleşim birimleri olarak şekillenmesinin büyük bir etkisi⁴⁴ bulunmaktadır.

Tarım aleti olarak da 1 adet ikinci Cerceri (Döğen) vardır. Cercerin geleneksel bir tarım aleti olup, öküz veya beygirle çekilen buğday, arpa vb. ürünlerin işlenmesinde kullanıldığı bilinmektedir⁴⁵. Hayvanlar içerisinde yer alan beygirin de cerceri çekmek için kullanıldığı tahmin edilmektedir. Bu geleneksel alet, 19. Yüzyılda tarımda makineleşmeyle birlikte yerini biçerdöver gibi modern ve teknik araçlara bırakmıştır.

⁴⁴Alpaslan Aliağaoğlu- Abdullah Uğur, “Osmanlı Şehri”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Ağustos 2016, S.38, s.209.

⁴⁵ Tefik Güran, “ Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840-1910”, *İ.Ü İktisat Fakültesi: Türk İktisat Tarihi Yılığ* 1987, s. 225-303.

Tablo 4. Fazılzâde Halil Efendi'nin Hayvanlar ve koşum malzemesi ve Tarım Aleti

Hayvan cinsi	Adet	Fiyat (kuruş)
Koyun, Kuzu	200	500
Erkek Merkeb	1	13
Sim at rişme (gem)	1	20
Doru Bargir (Beygir) takımıyla	1	25
Seylan Karyesinde müşterek kancık merkep ve sıpası		6
Ekinci Cerceri	1	20

Giyim- Kuşamı

Osmanlı toplumsal yapısında kişilerin giyim-kuşamının mensubu oldukları zümreler doğrultusunda şekillendiği bilinmektedir. Bu zümrelerden biri olan ilmiye sınıfı mensuplarının kıyafetleri de renginden, şekline kadar kendine özgü semboller içermektedir⁴⁶. Bu bağlamda terekedeki “nafe,”⁴⁷ kürk,⁴⁸ sarık⁴⁹ ve feracenin⁵⁰ Fazılzâde Halil Efendi'nin ilmi vasfını yansıttığı görülmektedir. Ancak kıyafetlerin şekil ve renkleri hakkında somut bilgiler yer almamaktadır.

Terekede yer alan diğer bir kıyafet çeşidi olan kalpağın, 18. Yüzyılda delibaşılara külah yerine giydirilmesinin zorunlu hale getirildiği bilinmektedir. Kapıkulu ocağının kapatılması

⁴⁶Ramazan Muslu, “Türk Tasavvuf Kültüründe Tarikat Kıyafetleri ve Sembolik Anlamları”, *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl:12,2008,S.36, s.43-66./ Özlü, a.g.m, s.356.

⁴⁷Tilki, samur, tavşan vs. hayvanların göbek taraflarından çıkan kürkün adıdır. Pakalın,a.g.e,C.II, s.642.

⁴⁸Reşat Ekrem Koçu, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yayınları, Ankara 1969, s.164.

⁴⁹Kavuk, külah, fes bir serpuş, baş kisvesi üzerine sarılan dülbent, ağabani veya şala verilen isimdir. Koçu,a.g.e, s.202.

⁵⁰ Ulemanın giydiği pek geniş ve yine çok geniş olan kolları yarık bir çeşit biniştir. Koçu, a.g.e, s.107.

sonucunda deli ocağı da kaldırıldığı için kalpak genel olarak gayri Müslim halkın giydiği bir kıyafet haline gelmiştir.⁵¹ Buna ilaveten kalpağın ve kürkün (dini ve askeri sınıftan olan erkeklerin konumunu gösterir⁵²) Gaziantep’te hem erkekler hem de kadınlar tarafından giyildiği tespit edilmiştir⁵³. Buradan hareketle Hacı Halil Efendi’nin de ilgili dönemde zikredilen dini veya askeri sınıfa dahil bir kişi olduğu muhtemeldir.

Kayıtlı olan aksesuarlar içerisinde kadınların saçlarını tutturdukları ve saçların daha güzel görünmesini sağlayan saç kaytanı vardır. Kaytanlar genelde floş ipe veya kesilmiş uzun saçların örülmesi ile yapılan, uç kısımları gümüş takılarla süslenen saç aksesuarlarıdır⁵⁴.

Ayrıca kadınların ayak bileklerine taktıkları bilezikler olan halhalın da⁵⁵ yer aldığı görülmektedir. Halhalın, Osmanlı kadının görünümünün güzelleştirilmesi açısından XVI. yüzyıldan itibaren kullanıldığına dair bilgilere seyyahların, kadınların giyimleri ile ilgili tasvirlerinde rastlanılmaktadır⁵⁶.

Tablo 5. Fazılzâde Halil Efendi’nin Giyim- Kuşamı ve Aksesuarlar

Eşya cinsi	Adet	Fiyat (kuruş)
Nafe, Sincap, Samur beyaz köhne kürkler, ferace	5	70
Kazâz işi sırma işleme saç kaytanı ve püskül, kalpak	3	55
Sim sağır saç kaytanı	1	4
Rahne kuşak, bafte kuşak kem(kötü) ayar	6	30
Altın bilezik	1	15
Gümüş düğme, donluk, kebir bir tek sim halhal	3	5
İncili altın avratlar ziyneti Mansur	1	35
Bir çift sim bilezik, bir çift sim halhal	4	22
Turuncu renkte şali kuşak	1	5
Araf çarık, sarık	2	9

⁵¹ Şerafettin Turan, *Türk Kültür Tarihi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.220.

⁵²Özlü, a.g.m, s. 356.

⁵³Özlü, a.g.e, s. 105, 113, 122, 138.

⁵⁴ Yener Altuntaş- Y.K. Mücella Şahin, *Gaziantep İli Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri*, Ankara 1997, s.14.

⁵⁵Koçu, a.g.e, s.126.

⁵⁶Sevgi Gürtuna, “Klasik Dönemde Osmanlı Kadınının Giyim Tarzı”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 11, Ankara 2002, s. 909-920.

Silah

Terekede silah olarak sadece beş kuruş değerinde iki adet köhne tüfek kaydı bulunmaktadır. Tüfenk (Tüfek), ağaçtan bir sap üzerine yerleştirilmiş uzunca ve dar madeni borudan meydana gelen ve içine konan mermiyi uzağa atacak bir borusu bulunan ateşli bir silahtır⁵⁷. Terekedeki tüfeğin niteliği hakkında somut bir yoktur. Ancak tüfeklerin farklı çeşitleri olduğu bilinmektedir⁵⁸. İlgili dönem ve öncesinde Anadolu'da devlet otoritesinin zayıflaması sonucunda halkın, zorbalık yapan yeniçeri, sipahi, leventler vb. kişilere karşı kendi güvenliğini sağlamak için tüfek kullanmaya başladığı bilinmektedir⁵⁹. Fazılzâde Halil Efendi'nin de muhtemelen bu tür güvenlik sorunları, masa'ra işletilmesinden dolayı evdeki ürünlerin hırsızlığa karşı korunması gibi etkenlerden dolayı tüfek kullandığı anlaşılmaktadır.

Nakit ve Alacaklar

Osmanlı sosyo- ekonomik alanla ilgili olarak tereke kayıtlarında genelde nakit paraya sahip olma oranlarının çok düşük seyrettiği ve terekesinde nakit para kaydı olanların ise varlıklı veya askeri sınıfa mensup insanlar olduğu görülmüştür⁶⁰.

Fazılzâde Halil Efendi'nin terekesinde ise babasından intikal eden 800 kuruş nakit parası olduğu anlaşılmaktadır. Halil Efendi'nin en yüksek meblağ değerindeki borcu Ayıntâb Nâib-i sâbık Ömer Efendi'ye verdiği görülürken, yine farklı köylerden Müslüman yada gayri Müslim sıradan insanlara, haffâf, bakkal, hamam tellağı vb. mesleklerdeki kişilere, neccar şeyhi, Mevlevî şeyhi, seyyid, molla ilgili dönemde ve öncesinde naiblik, şehremini, şehir kethüdası gibi eşraftan insanlara ve Ayıntab'ın bazı köylerinde yeniçeri ortalarına(bölük) dahi borç vererek, bölge insanının ihtiyaçlarının karşılanmasında fayda sağladığı görülmektedir. Bu durum Halil Efendi'nin hem madden varlıklı hem de yardımsever bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir. Terekedeki kayda göre ilgili dönemde kentte yaşayan 114 kişiye toplam 16301 kuruş borç verdiği görülmektedir.

Tablo 6. Fazılzâde Halil Efendi'nin Alacakları

Borç Verilenlerin İsimleri	Miktarı (kuruş)
Sarioğlu Seyyid Mustafa'da	100
Zımmiyanda	650
Kamalazâde Abdurrahman Ağa'da	75

⁵⁷Celal Esat Arseven, a.g.e, C.IV, İstanbul 1952,s. 2052.

⁵⁸Zeynel Özlü, "18. Yüzyıl'ın İkinci Yarısında Gaziantep'te Sivillerin Kullandığı Silahlar ve Fiyatları", *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Police and Social Studies*, Nisan 2016, Yıl:4, C.4, S.1, s. 34.

⁵⁹Mücteba İlgürel, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Tüfeğin Halk Arasında Yayılışı", *Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler II*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, Ankara 1983, s.247-260.

⁶⁰Özlü, XVIII..., s.92-93.

Arap Hasan'da	7
Hacı Hafız'da	3
Nakıbođlu Ahmet Ağa rehin baki	15
İncirci Yusuf'ta	100
Mevlevî Şeyhi	15
Keretli Topçuođlunda	45
Bıyıkloğullarında	27
Dađlıođlunda	50
Güllüođlu Seyyid Mustafa Efendi'de	20
Müdir Ali Efendi'de	300
Göksunbeyli Köyünde	50
Zımmî İsa oğlu kefaletle Zımmî Berad'da	300
Kilisecik Abo'da	23
Beşdeli Köyü ahalisinde	100
Cağdınlı Keleş Mehmet'de	13
Şehir kethüdası Mehmet Ali'de	25
Göcükeli Harbalođlu	15
Nafaklı Ömer	6
Batalhöyüklü Hacı Mehmet	30
Şehreküstü Mahallesinde	20
Hakimođlunda	16
Molla Ahmet oğlu	5
Ulumasere Köyünde	250
Bostan Zımmî İsa oğlunda	500
Batalhöyüklü Ortası'nda	200

Bakkal Hüseyin Beşe'de	50
İbrahimşehirli, Güllü Mehmet ve Mehmet Ali'de	10
Misafirzâde Monlâ Hüseyin'de	100
Fırat kenarında Bayındır Deli Yusuf'ta	5
Yiğit Ağa adamı Deli Ahmet rehiniyle	2
Çelebinin Hüseyin oğlu İbiş rehiniyle	3
Seyfeddin oğullarında	255
Hindîoğullarından	700
İmamoğlunda	100
Görgöre Köyü Ortası'nda	500
Isbatırın Köyü Ortası'nda	290
Hamam Dellâkı İsmail'de	1
Gürgenî Köse Ahmet'te	1
Borç Verilenlerin İsimleri	Miktar (kuruş)
Ağcahöyüklü Cuma ve Hüseyin'de	30
Ağcahöyük Ortası'nda	140
Hacı Kalenderoğlu Ömer Ağa'da	80
Kilisecikli Gökoğlunda	27.5
Evyapanoğlu Mustafa Bakî'de	10
Neccar Şeyhi Süleyman'da	30
Değirmenci Zıbroğlu Hüseyin'de	20
Haffâf Gülekçi Emiroğlunda	5
Dilibüyüköğü el-Hac Mustafa'da	98
Hodak Mustafa rehin	5
Humanızlı tat Ahmet'te	7

Şahneoğlu, Kara Ali ve Molla Nuri'de	40
Bulguroğlu Mehmet'te	12
Seyyid Mahmut'ta	3
Karakuyu Köyü Ortası'nda	20
Buket Köyü Ortası'nda	85
Misilan Ayık Rehniyle	40
Gürgeni el- Hac Veli'de	40
Isbatrın Köyü Bademoğlunda	50
Kilisecikli Müsellemoğlu Halil'de	8
Kilisecik Köyü Ortası'nda	80
Kal'alı Çavuşoğullarında bakî	15
İlbeyli Lakoğlunda bakî	35
İlbeyli Hatîb bakî	6
Dilencioğlu İsmail'de	20
Muhsinzâde Ahmet Ağa'da	16
Emir Ali Efendi'de	8
Yavrucakoğlu Ahmet'te	15
Deli Hüseyinoğlu Sadık ve Hasan'da	100
Ulumasere Karakulah Ali'de	25
Cağdınlı Camkerten Hüseyin'de	12
Kili'den İmirzeoğlu İmirze'de	20
Cumaoğlu Mehmet'te	5
Koltuk Osman'da	40
Nûrâne Kara Cumaoğlu'nda	2
Tilfarlı Tilkioglunda	20
Ömer Beşe oğlu Kara Mehmet'te	20

Daşçıoğlu Monlâ Mehmet'te	9
Hüseyin oğlu Mehmet'te	57
Dülüklü oğlu İbrahim Halil'de	210
Güllüzâde biraderi Seyyid Ahmet'te	15
Tütüncü Seyyid Ömer'de	200
Nürâne Toptaşı fevt	15
Hıyamalı Ali Beşe'de	4
Köşger Süleyman'da	11.5
Sâbık Şehremini Helvacı oğlu Seyyid Ahmet'te	20
Borç Verilenlerin İsimleri	Miktar (kuruş)
Haffâf Sübhânverdi ođlunda	225
Sadık oğlu Hacı İsa'da	50
Mutâf Hasan'da	7
Rumevlek Köyü Ortası'nda	265
Gözükara Mustafa'da	9.5
İlbeyli Topal Bekir Said nizâ'ı	40
Rumevlekli Kurdođlu Mehmet'te	20
Emir Zekeriya oğullarında	400
Vilayet için Hacı Ahmet Ağa'da	100
Nakıboğlu el- Hac İsmail Ağa kefaletiyle bâ- temessük Ayıntab Nâibi sâbık Ömer Efendi'de	575
Rumkal'a'dan Monlâ Mustafa'da rehniyle	200
Dülüklü oğlu Hacı Ömer Ağa oğlu Seyyid Ali'de	70
Emir Karaca yeđeni Seyyid Bekir'de	17
Nâkib-i sâbık Bekir Efendi'de	27

Sâbık Şehir Kethüdası Helvacıoğlu Seyyid Ahmet'te	100
Nakîbzâde Hacı İsmail Ağa'da kara Arap kahyalıktan	90
Hacı Abdulaziz oğlu Monlâ Ahmet'te	105
Beylerbeyili Mısdık'da	3
İlbeyli Ahmet ile Yeniçeride	20
Boyacıoğlu Monlâ Ali'de	4.5
Camu Monlâ Ali'de	15
Halebli Çirmeni oğlu Kaso'da	7
Seyyid Efendi'nin adamı Gülbaharoğlunda	100
Nâib-i Sâbık Serrâczâde vilayette olan ayalinde	100
Çeltik Hüseyin'de	16
Avradı Hatice'de	15
Kefşeker Acem Ali'de	10
Toplam	16301

Terekeden Yapılan Kesintiler

Fazılzâde Halil Efendi'nin terekesinden toplam 1977 kuruş kesinti yapılmıştır. Öncelikli olarak kesintide yer alan paylar eşelerine ödenen mihir borçları olup 497 kuruştur. Bunun 350 kuruşu hala zevcesi olan eşlerine, 147 kuruşu da önceki eşlerinin çocuklarına verilmiştir.

Tereke kesintisindeki en büyük pay 625 kuruş olup terekenin taksimini yapan görevlilere verilen “resm-i kısmet” adıyla bilinen ücrettir.

Halil Efendi'nin cenaze, ıskat ve kefaret masraflarına 300 kuruş ödeme yapılmıştır. İskat ve kefaret ücreti hakkında somut bir bilgi yoktur. İskat ve kefaret ücreti namaz ve oruç ibadeti bağlamında topluma yerleşmiş bir nevi günahlardan arınma bedeli mahiyetindedir. Ancak oruçla ilgili Kuran'da Bakara suresi 184. Ayette güç yetiremeyenlerin fidye ödemesi ilkesi açıkken ve ıskat-ı salat denilen namazın düşürülmesi anlayışının da ne kuranda ne de sünnet dahilinde temeli yokken Fazılzâde Halil Efendi bu ibadetler bağlamında gaflette olmasının günaha neden olacağı düşüncesine karşılık bu ücretlerin ödenmesini vasiyet ettiği anlaşılmaktadır⁶¹.

⁶¹Hüseyin Atay, *Kur'an Türkçe Çeviri*, 2/184, Atay Yayıncılık, Ankara 2016, s. 27./Ali Bardakoğlu, “İskat”, *DİA*, C.19, İstanbul 1999, s. 137-143.

Diğer kesintiler ise torunlarına, kız kardeşlerine, çukadâra, katibe ve yazım günü yapılan masrafa ayrılan ödemelerden oluşmaktadır.

Tablo 8. Fazılzâde Halil Efendi'nin Terekesinden Yapılan Kesintiler

Kesintilerin Türü	Miktarı (kuruş)
Techîz, Tekfîn, Iskat ve Kefaret mûcib-i müsbit-i vasiyet	300
Deyn mihr-i mu'ahhar iki yüz kuruş müsbit makeddemâ müteveffîye zevcesi Rahime'nin kızlarına hisse	100
Deyn mihr-i mu'ahhar müsbit yüz yirmi beş guruşdan hisse oğlu Ahmet Efendi	47
hâlâ zevcesi Halime'ye mihr deyn-i müsbit der- zimmet-i müteveffâ	200
hâlâ zevcesi Ümmühaniye deyn-i mihr-i müsbit	150
Çukadâra hizmet	20
Oğlunun oğlu Yusuf'a vasiyet	150
Oğlunun oğlu Ali'ye vasiyet	100
Kız karındaşı Cemile'ye deyn-i müsbit	180
Tahrîr günü masrûf	30
Resm-i Kısmet	625
Kâtibe Resm	25
Toplam	1977

Sonuç

Terekeler, Osmanlıda sosyo-ekonomik alan bağlamında ilmi şahsiyetler üzerinden ilim hayatının aydınlatılmasını sağlayan önemli kaynaklardandır. Bu kayıtlar aracılığıyla Osmanlı toplumunda belli bir yer edinmiş âlimlerin yaşadıkları dönem içerisinde sosyo- ekonomik bağlamda servet düzeyleri, sahip oldukları arazi, bağ, bahçe miktarları, dükkan ve dükkan eşyaları ölçüğünde mesleki durumu, günlük yaşantıları içerisinde kullandıkları ev ve mutfak eşyaları, giyim-kuşamları, aksesuarlar ve tabi ki bir alim için en önemli unsur olan kitapları hakkında bilgiler edinmek mümkün olmaktadır. Ayrıca bu kitaplar sayesinde âlimin ilmi ve kültürel düzeyi, dini ve felsefî düşünce boyutu hakkında kayda değer bilgilere ulaşılabilmektedir.

Çalışma konumuz olan Fazılzâde el- hac Halil Efendi ibn-i el-Hac Ali Ağa'nın terekesinden hareketle kendisinin 18. Yüzyılın ikinci yarısında Ayıntab'da Şhreküstü Mahallesiinde yaşamış Ayıntablı bir âlim olduğu anlaşılmaktadır. Efendi unvanına sahip olması yaşadığı kentte askeri sınıf olarak adlandırılan eşraftan olup halk nazarında saygın bir kişi olduğunu göstermektedir.

Halil Efendi'nin hem 6356 kuruş değerindeki gayrimenkul ve menkul hem de kentteki pek çok insandan 9299 kuruş değerindeki alacağından oluşan servet miktarına bakıldığı zaman yaşadığı kentin ve mahallenin varlıklı insanı olduğunu göstermektedir. Ayrıca giyim-kuşamına dair kürk, kalpak gibi bulgular da Hacı Halil Efendi'nin belli bir statüye sahip olduğunu gösterir niteliktedir. Hacı Halil Efendi'nin tereke kaydındaki Mantık'dan İlm-i Âdâb, Hadikatü's-Su'adâ, Şerh-i mecma'ul- Bahreyn bi'l- fihriyye gibi kitaplar da ilmi şahsiyetini ortaya koymaktadır.

Kaynakça

Arşiv Malzemesi

131 Nolu Gaziantep Kadı Sicili

Araştırma Eserler

- Acar, Şinasi, “Düşlerin Kokusu Buhurdan ve Gülabdanlar”, *Antik Dekor Dergisi*, S.75, İstanbul 2001.
- Akdağ, Mustafa, *Türkiye'nin İktisadî ve İçtimaî Tarihi*, 1243-1453, C.1, Tekin Yayınevi, Ankara 1979.
- Aksoy, Ömer Asım, *Gaziantep Ağzı*, C. III, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul 1946.
- Aliağaoğlu, Alpaslan - Abdullah Uğur, “Osmanlı Şehri”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.38, Ağustos 2016.
- Altuntaş, Yener -Y.K. Mücella Şahin, *Gaziantep İli Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri*, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara 1997.
- Arseven, Celal Esat, *Sanat Ansiklopedisi*, MEB Yay., C. II, İstanbul 1947.
- Artan, Tülay, “Terekeler Işığında 18. Yüzyıl Ortasında Eyüp'te Yaşam Tarzı ve Standartlarına Bir Bakış Orta Halliğin Aynası”, *18. Yüzyıl Kadı Sicilleri Işığında Eyüp'te Sosyal Yaşam*. Edit. Tülay Artan, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1998.
- Atay, Hüseyin, *Kur'an Türkçe Çeviri*, 2/184, Atay Yayınılık, Ankara 2016.
- Ateş, Süleyman, *Yüce Kuran'ın Çağdaş Tefsiri*, C.II, Yeni Ufuk Neşriyat, İstanbul 1989.
- Aydın, Mehmet Akif, “Aile”, *DİA*, C.2, İstanbul 1989.
- Bardakoğlu, Ali, “Iskat”, *DİA*, C.19, İstanbul 1999.
- Barkan, Ömer L. “Edirne Askeri Kassamına Ait Tereke Defterleri (1545- 1659)”, *Belgeler III*, 1993.
- Bilgin, Arif, *Osmanlı Saray Mutfağı*, Kitapevi Yayınları, İstanbul 2004.
- Canbakal, Hülya, *17.Yüzyılda Ayntâb Osmanlı Kentinde Toplum ve Siyaset, İletişim Yay.*, İstanbul 2009.
- _____, “Barkan'dan Günümüze Tereke Çalışmaları”, *Ömer Lütfi Barkan Türk Tarihçiliğine Katkıları ve Etkileri Sempozyumu*, İstanbul 2011.
- Demir, Enver, “19.Yüzyılda Turgutlu'da Varlıklı Bir Kölenin Günlük Yaşamına Dair”, *Uluslararası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, Cilt II, Edit. Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar, Ferhat Berber, İlker M. Çağlar, Turgutlu 2018.
- Demirel, Ömer, “1700-1730 Tarihlerinde Ankara'da Ailenin Niceliksel Yapısı”, *Belleten*, C.LIV, S.211, Ankara 1991.
- Ergenç, Özer, “Osmanlı Şehrindeki Mahallenin İşlev ve Nitelikleri Üzerine”, *Osmanlı Araştırmaları*, S.IV, Ankara 1984.
- Kara, Abdullah, “18. Yüzyılın İkinci Yarısında Turgutlu'da Bir Seyyidin Terekesi: Es-seyyid Mehmet Bin Halil Çelebi”, *Uluslararası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, Cilt II, Edit. Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar, Ferhat Berber, İlker M. Çağlar, Turgutlu 2018.
- Gaziantep El ve Ev Sanatları*, Gaziantep İl Turizm Müdürlüğü, Gaziantep 1999.
- Geduk, Serkan, “Osmanlı Saray Kültüründe Buhur ve Gülsuyu Geleneği”, *Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı* 6, İstanbul 2013.
-

- Güdeloğlu, Ayşe, “131 Nolu Şer’iyye Sicil Defterine Göre Gaziantep’in Kültürel, Sosyal ve Ekonomik Durumu”, *Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarih ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Bilim Dalı*, İstanbul 2013.
- Günaltay, Şemsettin, “İslam’dan Önce Araplarda Kadının Durumu Aile ve Türlü Nikah Şekilleri”, *Belleten*, C.XV, S.60, TTK, Ankara 1951.
- Günay, Vehbi, “Balkanlara Ait Siciller ve Karaferye Kazası Şeriyye Sicilleri Kataloğu”, *Türk Dünyası İnceleme Dergisi*, S.2, İzmir 1997.
- Güran, Tevfik, “Osmanlı Tarım Ekonomisi 1840-1910”, *İ.Ü İktisat Fakültesi: Türk İktisat Tarihi Yıllığı* 1987.
- Gürtuna, Sevgi, “Klasik Dönemde Osmanlı Kadınının Giyim Tarzı”, *Türkler*, Yeni Türkiye Yayınları, C. 11, Ankara 2002.
- İlgürel, Mücteba, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Tüfeğin Halk Arasında Yayılışı”, *Birinci Askeri Tarih Semineri, Bildiriler II*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayını, Ankara 1983.
- İnalçık, Halil, “15. Asır Türkiye İktisadî ve İçtimaî Tarihi Kaynakları”, *Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi Üzerinde Arşiv Çalışmaları, İncelemeler*, Eren Yayıncılık, İstanbul 1996.
- İpçioğlu, Mehmet, *Konya Şer’iyye Sicillerine Göre Osmanlı Ailesi*, Nobel Yayınları, Ankara 2001.
- Kayaoğlu, İ. Gündoğ, *Eski İstanbul’da Gündelik Hayat*, Aksoy Yayıncılık İstanbul 1998.
- Kılıç, Rüya, *Osmanlıda Seyyidler ve Şerifler*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2016.
- Kılıç, Hulusi, “Ahterî”, *DİA*, C.2, İstanbul 1989.
- Kıvrım, İsmail, “17.Yüzyılda Gaziantep’te Ailenin Yaşadığı Mekân: Ev (Özellikleri ve Fiyatları)”, *HÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, C.10, S.10, 2009.
- Koçu, Reşat Ekrem, *Türk Giyim, Kuşam ve Süslenme Sözlüğü*, Sümerbank Kültür Yay., Ankara 1969.
- Köprülü, Orhan Fuad, “Efendi”, *DİA*, C.10, İstanbul 1994.
- Köstüklü, Nuri “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarih Araştırmalarında Tereke Defterlerinin Yeri ve Önemi (Muğla Örneğinde)”, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (5), 2009.
- Kuzucu, Serhat, *123 Numaralı Gaziantep Şer’iyye Sicili’nin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi (H. 1180-1181/M. 1766-1767)*, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep 2006.
- Masud, Muhammed Khalid, “Mecmua-i Fetâvâ”, *DİA*, C. 28, İstanbul 2003.
- Maydaer, Saadet “XVI. yüzyılda Bir Osmanlı Müderrisi: Mevlana Muslihiddin Efendi ve Mirası”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20/1, 2011.
- Menekşe, Metin, “XIX. Yüzyıl Ortalarında Sosyo-Kültürel Bir Ürün Olarak, Lakaplar; Birgi Kasabası Örneği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S.43, Nisan 2016.
- Muslu, Ramazan, “Türk Tasavvuf Kültüründe Tarikat Kıyafetleri ve Sembolik Anlamları”, *EKEV Akademi Dergisi*, Yıl:12, S.36, 2008.
- Oberling, Gerry - Grace Martin Smith, *Osmanlı Sarayında Yemek Kültürü*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2001.
- Ocak, Ahmet Yaşar, “Osmanlı Beyliği Topraklarındaki Sufi Çevreler ve Abdalan-ı Rum Sorunu (1300-1389)”, *Osmanlı Beyliği (1300-1389)*, (Edit. Elizabeth A. Zachariaou), Çev. Güven Gülçaçlı, İsmail Yergüz, Tülin Altınova, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 1997.
- Ortaylı, İlber, *Türkiye Teşkilat ve İdare Tarihi*, Cedit Neşriyat, Ankara 2008.
- _____, “Kadı”, *DİA*, C.24, İstanbul 2001.
- _____, *Osmanlı Devleti’nde Kadı*, Turhan Kitabevi Yay., Ankara 1994.
- _____, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2001.

- Özdeğer, Hüseyin, Onaltıncı Asırda Ayıntâb Livâsı, C.I, İÜ İktisat Fakültesi Yay., İstanbul 1988.
- Özdemir, Rıfat “Tokat'ta Aile”, *Belleten*, C.LIV, S.211, Ankara 1991.
- Özlu, Zeynel, “Ayıntablî Âlim Torunzâde Molla Mustafa (Terekesi Işığında)” *Gaziantep'te Dinî Hayat*, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Gaziantep 2017.
- _____, *18. Yüzyılın İkinci Yarısında Gaziantep*, Gaziantep B.B. Eğitim Kültür Serisi, Gaziantep 2004.
- _____, “18. Yüzyıl'ın İkinci Yarısında Gaziantep'te Sivillerin Kullandığı Silahlar ve Fiyatları”, *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi Journal of Police and Social Studies*, Yıl:4, C.4, S.1, Nisan 2016.
- _____, “Terekeler Işığında Bolu-Göynük'te Giyim Kuşam” *Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Dergisi*, S.36, 2005.
- _____, “XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Revân Seferinde Vefat Eden Ayıntablî Bir Şehidin Terekesi: Hacı Mustafa İbni Hacı İsmail”, *Abdulkadir Özcan'a Armağan, Hazırlayanlar; Hayrunnisa Alan, Ömer İşbilir, Zeynep Aycibin, Muhammet Ali Kılıç*, Kronik Kitap, İstanbul 2018.
- _____, “Tereke Kaydından Hareketle 18. Yüzyılda Turgutlulu Bir Gayrimüslimin Günlük Yaşamı; Oganés ve led Pedros”, *Uluslar arası Turgutlu Sempozyumu Bildirileri*, Cilt.II, Edit.Muzaffer Tepekaya, Zafer Atar, Ferhat Berber, İlker M. Çağlar, Turgutlu 2018.
- _____, “Osmanlı Döneminde Gaziantep'te (Ayıntab) Isınma Kültürü”, *4.Kazan Uluslararası Halk Kültürü Sempozyumu*, 29 Eylül-1 Ekim,
- _____, “Terekeler Işığında Göynükte (Bolu) Aile”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, S.29, 2006.
- _____, “Bir Bektaşî Babasının Terekesi: Haydar Baba ibni Halil bin Abdullah”, *Türk Kültürü Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.71, 2014.
- _____, “Terekeler Işığında Göynük'te Konutlarda Mekan Düzenlemesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, S.163, Temmuz-Ağustos 2006.
- Öztürk, Hüseyin, *Kınalızade Ali Çelebi'de Aile*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara 1990.
- Öztürk, Sait, “Osmanlı Toplumunda Çok Evliliğin Yeri”, *Osmanlı*, C.5, Yeni Türkiye Yay., Ankara 1998.
- _____, “Kassam”, *DİA*, C.24, İstanbul 2001.
- Pakalın, M. Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.1, MEB Yay., İstanbul 1993.
- Şemseddin, Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1989.
- Tansuğ, Sezer, “Türk Ev Mimarisinin Değişme ve Gelişme Çizgisi”, *Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Türk Ailesi*, C.II, Ankara 1992.
- Tevkii, Abdurrahman Paşa, “Osmanlı Kanunnameleri”, *MTM*, İstanbul 1331.
- Turan, Şerafettin, *Türk Kültür Tarihi*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990.
- Türk Tarih Kurumu Tarih Çevirme Kılavuzu*, <http://www.ttk.gov.tr/genel/tarih-cevirme-kilavuzu/>. (erişim tarihi: 13/07/2018).
- Türkçe Sözlük, C.I- II, T.D.K, Ankara 1983.
- Uzun, Mustafa, “Muhammediyye”, *DİA*, C.30, İstanbul 2005.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı*, TTK Yay., Ankara 1965.
- _____, *Osmanlı Devleti'nde Saray Teşkilatı*, TTK Yay., Ankara 1988.
- Ünal, Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi*, Fakülte Kitabevi, Isparta 1997.
- Yüksel, Hasan, “Osmanlı Toplumunda Sadat-ı Kiram”, *Uluslararası Osmanlı Tarihi Sempozyumu* (8-10 Nisan 1999) Bildirileri(Haz. Turan Gökçe), İzmir 2000.

Ekler

Ek 1.El-Hac Fazılzâde Halil Efendi terakesinin orijinal hali.

Handwritten manuscript in Ottoman Turkish, consisting of a list of entries on the left and a detailed table of contents on the right. The entries include titles and authors of various works, such as 'Risale-i Nuraniyye', 'Risale-i Khatiriyye', and 'Risale-i Halkiyye'. The table of contents lists these works with their respective page numbers and some additional notes.

Table of Contents (Right Side):

Kitap Adı	Yazar	Sayfa
Risale-i Nuraniyye	Halil Efendi	1-10
Risale-i Khatiriyye	Halil Efendi	11-20
Risale-i Halkiyye	Halil Efendi	21-30
Risale-i Saniyye	Halil Efendi	31-40
Risale-i Ummiyye	Halil Efendi	41-50
Risale-i Muhtasar	Halil Efendi	51-60
Risale-i Mufid	Halil Efendi	61-70
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	71-80
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	81-90
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	91-100
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	101-110
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	111-120
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	121-130
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	131-140
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	141-150
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	151-160
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	161-170
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	171-180
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	181-190
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	191-200
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	201-210
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	211-220
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	221-230
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	231-240
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	241-250
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	251-260
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	261-270
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	271-280
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	281-290
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	291-300
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	301-310
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	311-320
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	321-330
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	331-340
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	341-350
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	351-360
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	361-370
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	371-380
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	381-390
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	391-400
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	401-410
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	411-420
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	421-430
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	431-440
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	441-450
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	451-460
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	461-470
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	471-480
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	481-490
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	491-500
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	501-510
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	511-520
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	521-530
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	531-540
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	541-550
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	551-560
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	561-570
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	571-580
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	581-590
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	591-600
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	601-610
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	611-620
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	621-630
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	631-640
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	641-650
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	651-660
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	661-670
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	671-680
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	681-690
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	691-700
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	701-710
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	711-720
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	721-730
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	731-740
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	741-750
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	751-760
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	761-770
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	771-780
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	781-790
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	791-800
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	801-810
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	811-820
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	821-830
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	831-840
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	841-850
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	851-860
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	861-870
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	871-880
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	881-890
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	891-900
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	901-910
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	911-920
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	921-930
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	931-940
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	941-950
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	951-960
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	961-970
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	971-980
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	981-990
Risale-i Muvahhid	Halil Efendi	991-1000

Main Text (Left Side):

Handwritten entries in Ottoman Turkish, including titles and authors of various works. The text is arranged in columns and includes some marginal notes.

Ek 2. El-hac Fazılzâde Halil Efendi terekesi orijinal hali

55

در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵

۱۴۳۰۱

الاخراجات

در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵

۱۴۳۰۲

باقی الباقی للتقسیم بن الورث

در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵
در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب	در زمین کتاب
۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵	۸۵